

pisanje je olakšanje

Imam jednu nedoumicu. Kako bi izgledao članak o Sioranu koji bi potpisao sam Sioran.

Sada u L'Expressu piše: »Najveći francuski pisac je Rumun«, on kome je žao da nije ostao čobanin u svom rodnom selu Rašinari.

Sioran se na rumunskom piše Cioran. Upoznali smo se u Parizu, u njegovom stanu, na mansardi, u rue de L'Odeon. Nebo je bilo sivo.

Preci sa rumunskog sa francuski je kao preci sa molitve na krivično pravo. Francuzi kažu da je Sioran nenadmašan stilista! U našoj zemlji poznat je po glasovitoj knjizi »Kratak pregled raspadanja« (izdanje Matica srpske), kao i po knjizi »Istorijska utopija« (Gradac, Čačak). Uskoro iz štampe izlazi i njegova knjiga »Suze i sveci«.

U čemu se sastoji Vaš filozofski sistem. Jedni smatraju da su Sioranova razmišljanja zapravo specifična filozofija koja ima polaznu tačku u rumunskoj duhovnosti?

— Doduše, ja nisam filozof, jer je filozofija neka vrsta, da tako kažem, neka vrsta robovanja. Dakle, ja sam slobodan mislilac, bez predrasuda, bez sistema. No, istina je da je moja filozofija rumunska, s tim što je moja životna vizija fatalistička. To kažem zato što je rumunski narod najfatalistički u Evropi, a možda i u svetu. Godinama sam govorio da nemam ama baš nikakvog afiniteta sa rumunskim narodom. Sada sam, međutim, sasvim promenio svoju viziju i uverio se da je rumunski fatalizam neizbežno uticao na mene i da sve što sam napisao jeste rumunska vizija mog života. Možda malo i preterujem, ali je to ipak istina. A u to sam uveren više nego ikada. No ideja o sudbini je zapravo balkanskog porekla. Ustvari, ona je u Rumuniji poprimila neslućene razmere, i u Rumuni sve nedale, teškoće, pa i sreću, pripisuju sudbini. Ova je ideja na Zapadu samo supstrat. Na primer, Francuzi ne veruju u sudbinu. Nemci, da. Ali se to verovanje razlikuje od Rumuna.

Smatraju vas najvećim francuskim moralistom. Nedeljni L'Express napisao je: »Najveći francuski pisac je Rumun. (Le plus grand prosateur français est roumain.)

— To je čist žurnalizam. Bio sam pod uticajem francuskih moralista, a pre svega Paskala, Šamfora, Žubera. Mnogo sam ih čitao. Moralista je mislilac koji misli kroz fragmente, koji nema sistem, i koji razmišlja o životu diskontinuirano, to jest bez sistema.

To me je zapravo i vezalo za francuske moraliste, diskontinuirano razmišljanje, bez demonstracije. Mada sam pročitao sve francuske moraliste, i dugo bio pod njihovim uticajem, ipak ne treba slepo verovati u njih. U mladosti sam bio pod uticajem nemačke filozofije, od koje sam se već duže vremena odvojio.

Da li je vaša knjiga »Vežbe divljenja« utopija prijateljstva ili spasavanje divljenjem?

— Divljenje nije apsolutno. Ovaj naziv nije adekvatan sadržaju knjige. Istina je da su većina pisaca i mislilaca o kojima govorim u knjizi bili moji prijatelji. Znate, više sam sklon da nekoga pokudim nego da ga pohvalim. U knjizi »Vežbe divljenja« malo sam izmenio svoj stav. A tačno je da se divim Bektetu. Divio sam se Mišou, a posebno Elijade u mladosti. Napokon, svi ti ljudi odigrali su važnu ulogu u mom životu. Da se sada malo osvrnem na pojem moraliste. Jedan od moralista koji je snažno uticao na mene bio je Marko Aurelij, car. Njegova razmišljanja uveliko su mi pomogla da odstranim svoja razočaranja i razna depresivna stanja. Čitajući ga uvek sam se mirio sa svojom sudbinom. Nisam religiozan čovek. Navešću vam jedan primer: Ionesko je mnogo religiozni duh od mene. A ja ga često viđam, i sve vreme sam ga viđao, a uporedjujući ga sa sobom, uverio sam se da je on dospeo do praga apsolutnog verovanja. U poslednjem intervjuu, koji je nedavno dao u Match-u, reč je samo o Bogu. Doduše, mene je religija privlačila, ali ja nisam religiozni Duh. Moj otac je bio sveštenik, pa sam već u ranoj mladosti osetio neku uzdržanost. Kada je moj otac govorio molitve pre obedovanja, ja sam odlazio u klozet ili kuhinju. U mladosti sam bio veoma anti-religiozan. Međutim, godine života su me izmenile. U nekoj meri, pomirio sam se sa religijom, mada nisam religiozan, nikada nisam ni bio. Veliki sam skeptik da bih pripadao nekoj religiji. Poznajem religiju, čitao sam mistike, to je tačno. Ono što me je kod njih najviše zanimalo, to je njihova morbidnost. A ne verovanje kao takvo.

Za čime najviše želite u ovom trenutku?

— Što nisam ostao čobanin u mom selu.

Jednom ste napisali da je knjiga odlaganje samoubistva?

— To je tačno. Pisanje nema drugog smisla. Svaku knjigu koju pišem mogu smatrati da je odlaganje samoubistva. Dakle, knjiga ima neslućenu terapeutsku moć. I ja sam sve vreme govorio da je pisanje lek. Pisati znači olakšanje. To je isto tako važno kao, recimo,

pijanstvo, s tom razlikom što te pisanje ne uništava, dok pijanstvo može da te uništi.

Pišući, potvrđujete sumnju. U šta ste sumnjali danas u 10 sati?

— U 10 sati nisam sumnjavao. U to vreme nešto sam raspravljam u svom stanu. (Smeje se). Sumnja može da bude opsesija. Ipak, ona nije permanentna. Prilaziš sumnji kao što prilaziš verovanju. Međutim, ja sam sumnjavao ceo život. To jest, sumnjavao sam u sve ono u šta sam verovao, i sumnjavao sam i verovao istovremeno. To je dvostruko iskustvo pristupa i neprihvatanju. Istina je, sumnjavao sam ceo život.

Da li je za vas suton 15. septembra 1987. godine način spoznajne?

— Ne, ne, ne. Koji je danas datum? Šta ste rekli? Mogu da vam kažem da sam danas otisao da vidim poetesu EL-Etr, petogodišnju. O spoznaji nema govora.

U čemu je razlika između vašeg rodnog mesta, čobanskog Rašinari-a i kosmopolitskog Pariza?

— To je početak i kraj civilizacije. Čobani iz Rašinari imali su veliku ulogu u mom životu. Bili su nepismeni, i veoma simpatični. Ovde, u Parizu, ljudi su pametni, ali su umorni. Ovde je civilizacija dostigla svoju krajnju tačku. Ponavljam: to je početak i kraj civilizacije. To je sve. No, zadražao sam nepomučeno divljenje prema čobanima. Ako se ikada budem vratio u Rumuniju, voleo bih da opet vidi taj pitomi kraj Karpati sa tim divnim čobanima, da bih ponovo razgovarao sa njima.

Tone prasiće sleglo se od zgarišta Aleksandrijske biblioteke. Knjige nestaju i pojaviju se. Da li ste smisao egzistencije pronalažili i u knjigama?

— Slažem se, to je važno pitanje. Mnogo sam čitao u svom životu. Čak i po petnaest sati dnevno. Mogu vam reći da saznanja o egzistenciji, nisam crpeo iz knjiga, već iz životnog iskustva. Knjige su razonoda. Ono što je najvažnije, to su unutrašnja iskustva, produbljivanje jedne opsesije. Sve što sari kroz sebe samog našao, to je bitno. Sve što sam u knjigama našao, to je sekundarno.

Šta po vašem mišljenju nije frivilno u vašem i našem životu?

— Sve je frivilno sem meta fizičke meditacije. Sve je suvišna igrarija. Kada bih ponovo počeo svu život, mislim da bih se bavio indijskom filozofijom.

Da li savremeni filozof svojim čitaocima saopštava ono što oni očekuju od njega?

— Nikada nisam pisao za eventualnu publiku. Prava istina je da pisac ne treba da govoriti osim o sebi samom. To je pomalo provokativna tačka gledišta, ali neizbežna.

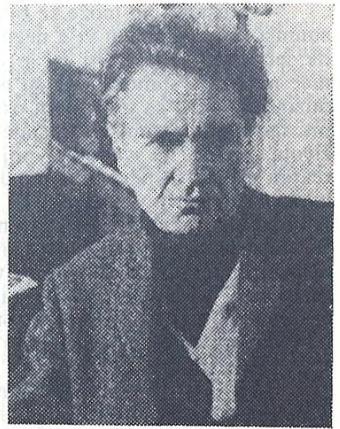
U Vašim godinama čovek zna svoje granice. Da li Vas to saznaće može učiniti srećnim?

— U izvesnom smislu, da. Zato što godinama postajemo skromniji, ali imamo još uvek megalomanski pristup, kao i svi pisci uostalom. Ne bismo ni mogli da budemo bez te megalomanske primene; drugačije nije moguće. Skroman čovek ne može da piše.

Šta je za Vas knjiga, Suze i sveci koja uskoro treba da se pojavi i na srpskohrvatskom?

Ona je ponajviše izraz jedne promašene religiozne krize. Ta knjiga je baš sa tog stanovišta mnogo razočarala, i to baš na rumunskom tlu, nažalost, počevši i od mojih roditelja: otac mi je bio pravoslavni sveštenik i bio je nezadovoljan mojom knjigom. Majka mi je govorila da bi volela da mi se ova knjiga ne objavi dok je ona živa. Napisao sam pet knjiga na rumunском, »Suze i sveci« je četvrt po redu. Moja prva knjiga na rumunskom je »Na vrhovima očajanja« i ona sadrži sve što sam ksnije napisao. Imao sam 22 godine kada sam napisao tu knjigu.

Kažu da ste pristalica filozofije ekstremnog pesimizma. Verovatno je to otuda što ocenjivači dospevaju u zabludu mešajući Sioranom skeptika sa Sioranom pesimistom.

— Slušajte, ne može se biti skeptik sve vreme. Skepticizam je sumnja, a ja sumnjam više nego ostali ljudi. Nisam radikalni skeptic, jer se to ne može biti, jer je to neprimereno životu. Ustvari, činjenice ne giraju sumnju, one su negacije sumnje. A slično je sa pesimizmom, može se uglavnom osuditi njegovo postojanje. Ne možeš biti radikalni pesimista. Postaješ pesimist kad imaš potpunu viziju života, zar ne? U svakodnevnoj stvarnosti, međutim, ne postoji direktni odnos sa pesimizmom. Jedna filozofska vizija ne odgovara uvek svakodnevnoj reakciji. To je neizbežno jer se voli, jede, a sve to demantuje skepticizam i pesimizam. No, u jednoj filozofskoj viziji života, ja sam poprilično pesimista. Što se istine tiče, ja sam takođe skeptic. Dakle, pošto smo živa bića, ne možeš biti ni kompletan skeptic, ni kompletan pesimista. Život je negacija pesimizma. Živi se odolevajući pesimizmu i skepticizmu. Uglavnom, jedan filozofski stav je istovremeno i skeptičan i pesimističan. Kad kažem filozofski stav, to ne znači i ceo život.

Razmišljajući o istoriji i njenim poukama, odbijate da verujete u motornu snagu dobrog. Moral, dobro i humanistički ideali slave pred naletom tirana?

Suze i sveci

emil sioran

Pokušaj da shvatim odakle dolaze suze i zaustavih se kod svetaca. Jesu li odgovorni za svoj gorki sjaj? Ko bi znao? Čini se, ipak, da su suze njihovi *tragovi*. Nisu li one posredstvom svetaca dospеле u svet; da li bez svetaca ne bismo znali da plačemo za rajem? Hteo bih da vidim bar jednu suzu koju je zemlja upila... Sve odlaze gore, nama nepoznatim stazama. Samo bol prethodi suzama. Sveci su ih samo rehabilitovali.

Nemoguće je približiti se svecima kroz spoznaju. Jedino kad u našim dubinama razbudimo uspavane suze i *spoznajemo* putem njih, shvatit ćemo kako je neko mogao da bude čovek, ali više nije.

Svetost sama po sebi nije zanimljiva, zanimljivi su samo životi svetaca; proces tokom kojega se čovek odriče sebe i kreće putevima svetosti... Ali proces kojim neko postaje hagiograf? Ići stopama svetaca... pokvasiti tabane njihovim suzama...

*

Šta odgovoriti slepici iz Rilkeove pesme, koja se žali: »Ne mogu više da živim s nebom na sebi«? Zar ćemo je utešiti ako joj kažemo da ne možemo više da živimo sa zemljom ispod sebe.

Na sudnji dan vagaće se samo suze.

*

Razlika između mistika i svetaca? Prvi se zadržavaju samo na unutrašnjoj viziji; drugi je praktično ostvaruju. Svetost snosi posledice mistike; posebno one etičke. Svetac je mistik; mistik ne mora biti svetac. Plemenitost nije neophodni atribut mistike; ali bez nje ne možemo zamisliti svetost. Mistika i etika, prenesene u nadčovečnu ravan, radaju uznamirujući fenomen svetlosti. Mistici uživaju u nebeskoj senzualnosti, u strastima rođenim iz njihove veze sa nebesima. Samo sveci preuzimaju teškoće drugih, patnje nepoznatih i samo oni intervenišu delotvorno. U poređenju sa čistim mistikom, svetac je političar. Jer je najaktivniji od svih ljudi. Da burni životi svetaca ipak nisu *biografije* u pravom smislu kazuje činjenica da se njihova delatnost odvija u jednom jedinom smeru; varijacije na isti motiv; apsolutno jednodimenzionalna strast.

»Mistik je čovek koji govori o tvojoj tajni, dok ti čutiš.« (Ne znam koji je veliki istočnjak izrekao ovu definiciju.)

— Ne verujem u istoriju. Naročito što se tiče istorije, ja sam veliki pesimist. Na neki način sam teoretski neprijatelj ideje progresa. Ne verujem u progres. Ja mislim da je istorija neka vrsta tragedije, više ili manje kompleksna, no to je tragedija, a ja ne verujem u triumf dobrog u istoriji. Cela istorija je dijabolična predstava, od početka, od Adama i do danas. Toliko.

Šta mislite o izvesnoj dekadenciji zapadne civilizacije, o odnosu duhovnih snaga Zapada i Istoka?

— Verujem u zemlje koje imaju ogromnu kulturnu prošlost, kao na primer Francuska. Ova zemlja ima civilizaciju dugu hiljadu godina, hiljadu godina slobode, i tako dalje. To se, dakako, plača, shvataće li? Fenomen odumiranja je, zapravo, fatalni fenomen na koji su osuđene stare civilizacije, kao što je, recimo, romanska civilizacija. To je fatalni proces.

Zapadnjaci nisu fatalisti, jer su oni stvarali istoriju. Kad stvaraš istoriju nisi fatalista, ali kada je podnosiš, onda jesi. Što se Istoka tiče, tamo ima više vitalnosti nego na Zapadu. Teško je to iskazati u nekim procentima. Mislim da istočne evropske zemlje imaju više bi-

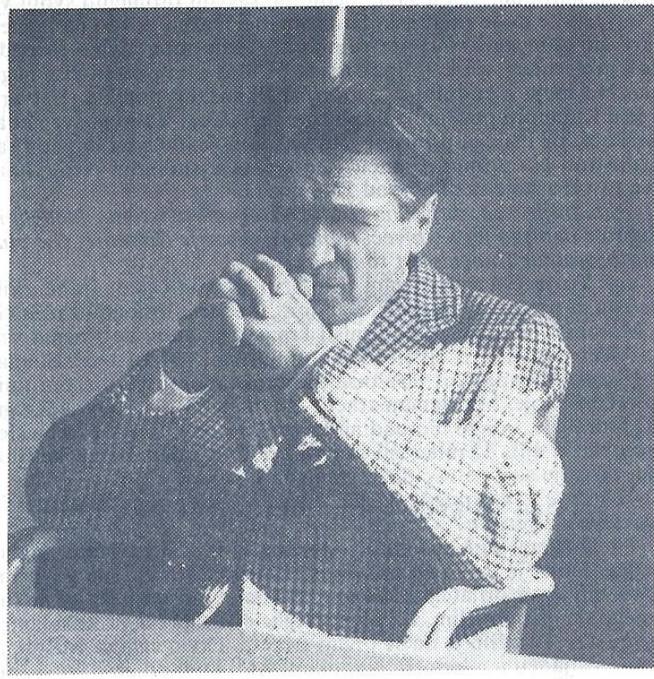
ološke vitalnosti. To su manje istrošeni narodi. To je zapravo istorijski proces.

Ja sam strašno fatalista; to je moja rumunska strana. Rumuni su veliki fatalisti. I ja sam nasledio takvu fatalističku tendenciju. Jedan rumunski filozof iz XIX-veka napisao je teoriju o fatalizmu kao i filozofskoj viziji. I Eminescu je na neki način fatalista. Mislim da čovek ne može bogzna šta učiniti protiv sudsbine. Sa te tačke gledišta, ja sam uveliko Rumun. Rezignacija, osećaj da čovek ne može ništa da učini.

— Eminescu je bio jedan od najvećih svetskih pesnika. Stvarajući na rumunskom, a nemogavši da bude adekvatno preveden, jer je to nemoguće, ostao je ustvari nedovoljno poznat. To je njegova tragedija. Eminescu je div. No pošto je rumunski jezik tajni jezik, znaju ga samo Rumuni, Eminescu je nepoznat. A to je drama provincijskih zemalja i jezika, jer rumunski jezik nije svetski jezik. Eminescu je imao snažan uticaj na mene. Mogu nešto da vam otkrijem, da jedna od pesama koja je obeležila viziju mog života je Eminescuova pesma: *Molitva jednog Dačana*. To je pesma koju je on napisao u 21 godini života.

Svi koji iole vole svetice, ne mogu da ne budu ljubomorni na Isusa. Kakvog ima smisla voleti ljubavnice drugog? Posle tolikih ekstaza i zagrljaja, zar bi imale poljubaca i za nas? Osmeh svetica ne obećava... Jer Isus u njihovom srcu ima prava prvog osvajača.

*
Zašto su andeli *hladni*? Zato što su aseksualni? Moguće je. Ali, možda i zato što žive s *one strane* sunca. Zato ni sveci nemaju *toplju krv*. Ne sunce, bol im srce greje. Jer bol nam dopušta oslobađanje od sunca.

Ljubav je *opšte mesto* svetaca. Kad ne bi bilo njihovih suza i ječaja, teško da bismo mogli naći interes ili pripadnost njihove goleme ljubavi.

S rumunskog: Petru Krdu

Vaš je iskaz aforističko-poetski. Pesnik i filozof Lučjan Blaga govorio je da je aforizam so zemlje.

— Pisao sam aforizme iz lenjosti. Naime, ja sam svega godinu dana bio profesor, pa nemam didaktičke sklonosti. Ako je jedna ideja iskaz, onda nema potrebe da se ona i demonstrira. Ja nisam profesor, a čak ni pisac. Aforizmi su rezime misaonog procesa. To je samo rezultat, ishod, bez potvrđivanja. Kada pišeš jedan esej, onda treba da objasiš jednu knjigu, da otkriješ ideju i prikažeš njen razvoj. No, aforizam je poslednja faza misaonog procesa. A to je francuski žanr s tradicijom od Paskala naovamo, francuska aforistička tradicija. Inače sam po prirodi lenj i ne volim demonstracije.

Da li ste ikada osetnije gubili san?

— U mladosti sam prilično patio od nesanice, i to u periodu od 20 do 26 godina, šest godina strašnih nesanica. U tim godinama po remećenog sna napisao sam svoje knjige na rumunskom. Knjiga »Na vrhovima očajanja«, moja prva knjiga, napisana 1932, rezultat je nesanice, to je vizija jednog nesanjalice. Ovaj problem prisutan je u celom mom životu, a posebno je bio izražen u tih sedam godina

mladosti. I vizija mog života opisana u knjizi *Na vrhovima očajanja* plod je, umnogome, te moje nesanice. A patiti od nesanice je izuzetan dogadjaj u životu ljudi. Reč je o permanentnoj nesanici, a ne poremećenoj. Godinama to nisam zaboravljao, jer se to odražava na ostatak života, kao u mom slučaju.

Drugovali ste sa glasovitim pesnikom Paulom Celanom koji se sedamdeset godina bacio u Senu i pronaden je sa prstom kojeg su pojele ribe. Nesrećni pesnik uručio vam je vaše prvo delo na nemačkom.

— Na žalost, on je teško prevodljiv na francuski. Veoma dobro sam ga poznavao. Bio je izvanredna ljudina. Ali teško ga je prevesti na romanske jezike. Velika je to šteta. Celan je kolosalno originalan pesnik. Veoma sam srećan što smo se družili. Teško je definisati njegovu poeziju, ali se može reći da je on prvorazredni pesnik. Danas su njegova dela čuvena u Americi. Celan uveliko ima sudbinu. Bio je zanesenjak a istovremeno nesrećan. Sve ga je pogađalo. Bio je izvanredno senzibilan. Preveo mi je na nemački prvu knjigu *Précis de décomposition*.

Uprkos činjenici što ste rođeni u religioznoj porodici, ostali ste agnostičar.

— Ja sam mističar koji ne veruje. Mene zanimaju religiozna stanja, ekstaza, i svi ekstremiteti religioznog iskustva, ali nisam vernik. Pročitao sam mnoge knjige o religiji i došao do zaključka da je vera u nekome rođena. Nisam rođen da bih verovao. Mada je moj otac, kao što sam već pomenuo, bio sveštano lice, na mene nije imao gotovo nikakav uticaj. Naprezao sam se da dodem do određenog religioznog iskustva. Religiozno iskustvo me je opijalo i borio sani se Bogom do sada neuspšeno. I obojica smo bili poraženi.

Do Pariza dopiru i valovi romana. Bez obzira na njihovu debiju, da li ih čitate?

ahilov štit

(sociografski detalji)

bela čorba

»Slušaj dakle moje golišavo kazivanje,
jer nećemo više zboriti u zagonetkama«
(Euripid)

1.
(Još je 1522., jedva godinu dana poslije pada Nandorfehervara, bio prvi put ovde dr Paracelzus sa svojim finim pratiljama — o tome nije ostao nikakav podatak u podrumima Vatikana: prebrojao je drolje, odvojio gubavce i podijelio mudre savjete za sprečavanje širenja epidemije, kao što znamo iz jednog njegovog resigniranog, još nepronadenog pisma). Pra i čukun unuci polisa nekad su nalazili oprost svojih grijehova u bordelu zvanom Zlatni kolac, zanimljivom i sa gledišta onomastike (onanistike?), na raskrsnici sadašnjih ulica Doža i Čaki (ranije ulica A. Rankovića):
*i kolčevi su stršili u redu, a one su po taktu podizale noge
i klicavši po pjesmi, skakutale blizu tršćane obale...*
Moguće je, da je i gostionica Vurmzer bila čuveno stječiste ljubavi: poslije kakve izborne kampanje patke iz okoline bi se gušile od kortes-kondoma — uz uzravjavajuće zvukove pištaških bandi iz sirkla, bogomldani narod se nepokolebljivo tucao i žderao u danas već manje poznatim jazbinama. »Živio Vac i Požarevac! — vrištao je erotomanski poslanik.
*Šta je to Gaudlajara, šta je to Huesca, no
passaran, pored jedne besetz bella-e, šta je to štajeto, šta je to ŠTAJE?*

Kao da smo opet dupetom latili istorije, tako je sve...

2.
Poput poznodobsko-istočno-srednjoevropskog, gradsko-redarstvenog obaranja/podizanja naših (fracionalnih) re(distribucija), zasluzni akteri su i u našoj varošici posjekli svo drveće poštedivši metle, ledene cijetove na prozorima, kokosove orahe i banane. Red platana, red b(rez)a, red ljeta... Red zime. Uniformisani zatvorili pod vedrim nebom: *natura naturata*. »To je napredak.« Ogradili su od onda i pašnjake za guske, vašarište i crpne stanice komunitas-a takode. Izgrađeni su putevi:
*zatim su dva špijuna-posmatrača sjela podalje od gomile
i vrebala kada će stado ili krivonoga krdo da pride bliže.*
Zatim je otpočelo slavno istrebljivanje pasa lutalica i mačaka, uz učestalu pomoć gradskih poljara po peti put su ispumpali govna iz hondika gradske kuće, na pokrajinskim lepro-kolonijama nazvanim staračkim domovima likvidirali su čelije prosjaka koji su pokušavali da se zbiju u autonomne sindikate, umrli su: Pišta Silak, Mari Pu, svi tvoji i more dobrih budala, broj samoubica je rastao upravo proporcionalno

— Isčitavao sam pet puta sva dela Dostojevskog. No, godina već ne čitam romane. Inače, Dostojevski je za mene najveći duh. Gajim kult prema njemu. Tri puta sam čitao i Prusta, ali sada kada sam ostareo više ne mogu da čitam romane. Čitam samo memoare i intimne dnevnike. Postao sam neka vrsta protivnika romana, ali to ništa ne potvrđuje.

Sećate li se: U kakve kategorije svrstavati vrbe! »Dixit Cioran.« Skinite veo sa te tajne.

— Teoretski je to nemoguće. To je paradoks, ne može se objasniti. Tu svoju tajnu ni sam ne mogu razumeti.

Rumunskog pisca jevrejskog porekla, B. Fondanea, evocirali ste u svom esisu Benjamin Fondane, 6, rue Rollin...

— Upoznao sam ga za vreme rata, u Parizu. Bili smo dobri prijatelji. Fascinantna pojava, izuzetno inteligentan, posve temperamentan. Pisao je u početku na rumunskom. Kasnije je došao u Francusku i ubrzo postao veoma poznat u ovoj zemlji, još pre rata. Pogrešio je što je u toku rata ostao kod kuće, a prokazao ga je kućepazitelj, dva-tri meseca pre nego što su Nemci otisli. Odveden je u logor Aušvic, gde je okončan njegov život. Bio sam srećan što smo se vidali, jer je prosti delovao očaravajuće. Možda u filozofskom smislu. Bio je Čestovljev sledbenik. (Da li je Čestov poznat u Jugoslaviji?) On je bio najveći i najverniji Čestovljev sledbenik, koji je pre rata, bio čuveniji u Rumuniji nego u Francuskoj. Fundoianu je bio veoma impresioniran kada sam mu rekao da sam pročitao dela ovog francuskog pisca, koga inače nisu uvažavali univerzitski profesori. Međutim, Fundoianovo delo je veoma značajno. Napisao je izuzetnu knjigu o Bodleru. Zasljužuje da bude čitana. Skicirao sam njegov portret u svojoj knjizi *Exercises d'admiration*, ali ga nisam sasvim razradio.

Razgovor vodio Petru Krdu

sa beznadom, neki su stavili glavu pod motornu pilu, drugi su na tavanu, na dunjama ili na trešnjama sazreli u sočno voće smrti: *natura naturans*. U međuvremenu koka kola, televizija i ne-zaposlenost, šezdeset druge su održali divlji štrajk u fabrički odjeće — i to je radnički pokret — ko će to napisati? Ko će napisati da smo magareća legla potrošačkog društva sve ornije brkali sa željenom budućnošću?

3.
Četvrtog septembra, na dan Svetе Rozalije, zaštitnice od kuge, još se uvijek održavaju zborovi. Uposleni prodavač igračaka razmiješta svoje stvari u crkvenom dvorištu. Tu je jednom, pod dejstvom prekomjerne količine mladalačke ushićenosti i popijene rakije i vina, okorjeli buddholog grada došao u »oružani« sukob sa predstavnicima narodne vlasti bijedim od trezvenosti, pošto je prethodno zaplijenio od čestitog vlasnika strelnjane dvije vazdušne puške slavija i išamarača, čitava družina lutajućeg cirkusa dva puta — tamo i natrag. *Medu njima je vladao razdor, buka i uže sna epidemija, grabeći neozlijedene i ranjene podjednakr.* Mogu reći da nikad nije bio pretjerano lagolagoljiv ako bi ga slučajno upitali, reci Gusti, šta je bilo poslije toga u zgradbi Stare škole pretvorene u miliciju.

4.
Prvog maja narod slavi sebe na obali Velike bare. U novije vrijeme ne crkavaju ribe, ali moguće je da baš crkavaju. U okolnim tršćacima, kad nastupi dugoočekivana sezona lova, može se i okidati: demonstrirajući demokratičnost svoje klasne nadmoći i strelijačke sposobnosti, vjerno dunavdolskim džentri-tradicijama, krema varošice (nekoliko funkcionera, oštividnjih ljekara i neotesanih skorojevića) i dandanom dolazi tu da lovi: lisica krije svoju ridu bundu, vepar izbjie ponekad pod točkove službenih kola. Putniče, dok prolazi ovuda, budi oprezan, inače, ako opališ u pokretnu metu, brzo ćeš upasti u nevolju! U vezi s tim lokalno usmeno predanje čuva bezbroj anegdota o ponosnom gradskom ocu kome su prije nekoliko godina odstrijelili jedno mudo u jedno lovačkoj avanturi i nespretno mu napunili leda sa oko tri četvrtine kile sačme. »Da se igrao kuglanja, sad bi bio mudonja! — tako glasi pjesma. Evo šta je ostalo od faustovske vizije postojanja: zri kukuruz, zri dubre, zreli padaju naši mrtvaci. Možemo ih uorati sa žitom.

S madarskog preveo: Stevan Martinović